

ע"פ 43463/01/16 - סלים חילף, הסנגוריה הציבורית נגד מדינת ישראל

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים פליליים

ע"פ 43463-01-16 חילף ואח' נ' מדינת ישראל

בפני כבוד השופטת אסתר הלמן, אב"ד

כבוד השופטת יפעת שטרית

כבוד השופט סאאב דבור

המעוררים 1. סלים חילף

2. הסנגוריה הציבורית

נגד

המשיבה מדינת ישראל

פסק דין

ערעור על החלטתו של בית המשפט השלום בנצרת בתיק 42417-04-14 (כב' השופט ח. סבאג)

השופטת אסתר הלמן, אב"ד:

1. בפנינו ערעור על החלטתו של בית המשפט קמא, לדחות את בקשת המערער והסנגוריה הציבורית לשחררה מייצוג המערער.

2. נגד המערער מתנהל הליך פלילי, בו הוא מואשם בלמעלה מ-30 אישומים שונים, בין היתר, בעבירות זיוף, קבלת דבר במרמה, קשר לפשע או עוון ושימוש במסמך מזויף.

כתב האישום מתאר מסכת מסועפת ומורכבת של עבירות, שבוצעו, לפי הנטען, בחלקן, תוך קשירת קשר עם אחרים, ואשר במהלך ביצוען עשה המערער שימוש ביכולת שהייתה לו לזייף מסמכים מסוגים שונים, בכלל זה, שיקים, תעודות זהות, תעודות ביטוח ושטרות כסף.

3. על פי כתב האישום, המערער החזיק ברשותו פורמט דיגיטלי, חותמים שונים של בתי משפט, בתי דין דתיים, לשכות הוצאה לפועל, בנקים, עורכי דין שונים, נוטריונים ועוד, והייתה לו תשתית לזיוף תעודות זהות, שכללה שבלונות דיגיטליות של תעודות זהות ונספחים וכן עותק של מרשם האוכלוסין.

4. כתב האישום הוגש כנגד המערער ביום 28/04/14. בהמשך תוקן כתב האישום על ידי הוספת 3 נאשמים, עימם, לפי הטענה, קשר המערער קשר, כחלק מאותה פרשה (נאשמים אלה הודו במסגרת

הסדרי טיעון ודינם נגזר).

5. מאז ינואר 2015 התקיימו בפני בית המשפט קמא ישיבות רבות לשמיעת הראיות, כשהמערער מיוצג על ידי עורכת הדין שני וויל מטעם הסנגוריה הציבורית.

6. ביום 14/01/16 עתרו המערער והסנגוריה הציבורית, במשותף, לשחרר את הסנגוריה מן הייצוג, לאור חילוקי דעות מהותיים שנתגלו ביניהם. המערער ביקש לאפשר לו לייצג את עצמו ולא למנות סגור חלופי.

בעת הדיון בבקשתו, הדגיש המערער בפני בית המשפט קמא, כמו גם בפניו, כי אין לו טענות כנגד האופן המקצועי בו ניהלה באת כוחו את ההגנה, אולם הדגיש כי יש ביניהם חילוקי דעות, באשר לאופן חקירת העדים וניהול התיק, הוא איננו מעוניין בהמשך הייצוג, אלא מבקש לעשות את המלאכה בעצמו.

7. המשיבה התנגדה לבקשה וטענה, בין היתר, כי אם יש מחלוקת בין באת כוחו של המערער לבינו, ניתן לשקול החלפת הייצוג על ידי סגור אחר. המשיבה הצהירה גם כי ככל שהסנגוריה תמשיך לייצג את המערער, היא לא תתנגד לכך שהמערער יציג לעדים שאלות מטעמו, בנוסף על החקירה שתיערך על ידי באת כוחו.

8. באת כוחו של המערער התנגדה להצעות אלה, בהדגישה כי הדבר מנוגד לאופן בו היא רואה את תפקידה, ומנוגד באופן תהומי לדרך בה היא מבקשת לנהל את הגנת המערער, ולכן איננה יכולה מבחינה מקצועית, להשלים עם פתרון כזה, שבעקבותיו תנוהל ההגנה על ידי המערער ובאת כוחו יחדיו.

9. בית המשפט קמא החליט, כאמור, לדחות את הבקשה.

בנימוקי ההחלטה נאמר כי מדובר בתיק רחב היקף, המשתרע על פני עשרות אישומים, ומכיל למעלה מ-80 עדים. נשמעו כבר עשרות עדים והמערער נתון במעצר תקופה העולה על 20 חודשים, כשנתו 4 עדים להשלמת פרשת התביעה.

בית המשפט קמא הוסיף כי לא יעלה על הדעת שהמערער יבקש לשחרר את באת כוחו לאחר פרק זמן כה ארוך, בו נוהל התיק כשהוא מיוצג על ידי עוה"ד וויל, אשר עשתה עבודה נאמנה ואף מעבר לכך, מבלי שהוא מביא סגור אחר, דבר הגורר גם ביטול שתי ישיבות הוכחות.

עוד נקבע, כי אם המערער ירצה להיות מיוצג על ידי עורך דין אחר, עליו לדאוג לכך, ורק אז תישקל בקשתו בשנית.

10. המערער והסנגוריה הציבורית לא השלימו עם החלטה זו. בטיעוניהם בפנינו, חזרו והדגישו, כי חילוקי הדעות ביניהם, באשר לאופן ניהול קו ההגנה, אינם מאפשרים המשך ייצוגו של המערער באמצעות באת כוחו.

עו"ד ר. שלג, נציגת הסנגוריה הציבורית, תמכה בבקשה לשחרור באת כוחו של המערער מן הייצוג; הדגישה כי מדובר בנאשם בגיר, הטוען באופן רהוט, והעומד באופן נחרץ על דעתו כי איננו מעוניין בייצוג. בנסיבות אלה, גם לא נשקלה האפשרות להחליף את עורכת דינו בסנגור אחר מטעם הסנגוריה הציבורית, מה גם שאין טענה כנגד מקצועיותה של עו"ד וייל. הסנגוריה מתנגדת גם לאפשרות שעורך דין מטעמה יישב כ"משקיף", ויתערב בדיון רק במידת הצורך. לעמדת הסנגוריה, יש להעדיף במקרה זה את האוטונומיה של הפרט להחליט על דרך הגנתו, על פני שיקולי יעילות.

11. המערער עצמו דחה את האפשרות כי יוחלף הסנגור המייצג אותו מטעם הסנגוריה הציבורית או כי יתאפשר לו לנהל את ההליך, כשלצדו סנגור אשר ישמש כ"משקיף" ויסייע ויתערב במידת הצורך.

דין והכרעה:

12. נפתח ונאמר, כי איש מהצדדים איננו חולק על החשיבות שיש לייצוגו של נאשם בהליך פלילי, על ידי עורך דין, בפרט כאשר מדובר בהליך מורכב, הנוגע לעבירות חמורות, שעלולות להביא למאסרו, אם יורשע בהן. הסנגוריה הציבורית תומכת, כמובן, בגישה, שלפיה, ראוי ונחוץ כי מי שידו איננה משגת למנות לו סנגור פרטי, יהיה מיוצג על ידי סנגור ציבורי.

"חובת הייצוג מבטאת תפיסה הגורסת כי לאור הפגיעה הקשה בזכות היסוד של הנאשם לחירות, אם יורשע בעבירות החמורות הנזכרות בסעיף 15(א)(1) לחסד"פ, הרי שייצוגו בהליך הפלילי ייטיב עמו ... היא מבטאת הכרה בחשיבותו של ייצוג מקצועי לנאשם בהליך הפלילי כחלק מזכותו להליך הוגן (ראו למשל: ע"פ 816/10 גולד נ' מדינת ישראל, בפיסקה 11 (3.9.2012) (להלן: פרשת גולד)). אכן ייצוג משפטי הינו חיוני כדי שנאשם יוכל לנהל את הגנתו כראוי ולממש את זכויותיו בהליך (ראו: ע"פ 7335/05 הסנגוריה הציבורית מחוז נצרת נ' מדינת ישראל, פ"ד ס(2) 346, 354 (2005); אליהו הרנון "הגנה משפטית לנאשמים ולחשודים" משפטים ד 567, 568 (1972)). בנוסף, הזכות לייצוג בהליך הפלילי היא מכשיר חיוני כדי להבטיח את האינטרס הציבורי הרחב בבירור האמת ובהגשמת תכליתו של ההליך המשפטי לעשות צדק ...

לצד הרציונלים הנ"ל לכלל הייצוג בהליך הפלילי - יש להביא בחשבון גם את יכולתו המוגבלת של שופט בשיטה האדברסרית להגן על זכויות הנאשם בהליך הפלילי, שפערי

הכוחות בין הצדדים המתדיינים - המדינה מזה והנאשם מזה - טבועים בו..." (ע"פ 3179/13 ווינר נ' מדינת ישראל, (15/06/2015)).

13. יחד עם זאת, נפסק, כי גם כאשר ישנה חובה למנות לנאשם סנגור, בשל התקיימות אחד התנאים המפורטים בסעיף 15(א) לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב), התשמ"ב-1982 **(להלן: "החסד"פ)**, הרי חובה זו, והזכות הקורלטיבית לה, אינה מוחלטת, כי אם יחסית. (רע"פ 5434/12 **אזנקוט נ. מדינת ישראל** (05/08/12)).

14. ההסדר החוקי, המאזן בין השיקולים הרלבנטיים, מצוי בסעיף 17 לחסד"פ ובתקנות הסנגוריה הציבורית, התשנ"ו-1996.

בהתאם לסעיף 17 לחסד"פ, רשאי בית המשפט להרשות לסנגור להפסיק לייצג את הנאשם, מחמת אי שיתוף פעולה עמו, ולא למנות לו סנגור אחר, **אם ראה שאין בכך להועיל**.

הדברים נכונים, כאשר נאשם מעוניין בייצוג על ידי עורך דין ציבורי (כמו בעניינו של אזנקוט לעיל), וכל שכן, כאשר הנאשם עצמו מבקש שלא להיות מיוצג על ידי עורך דין.

15. על פי ההלכה, האפשרות לחרוג מן הכלל, המחייב ייצוג על ידי עורך דין מכוח סעיף 15 לחסד"פ, על ידי שחרור הסנגור מתפקידו, מבטא הכרה בכך שיש נסיבות שבהן מינוי כזה לא יועיל להגנת הנאשם וכן הכרה באוטונומיה של הנאשם, להחליט בעצמו על דרך ניהול הגנתו (ע"פ 5889/01 **נחום נ. מדינת ישראל** (02/02/05)).

16. ככלל, יש להעדיף אופציה של החלפת סנגור בסנגור אחר, במקרה של חוסר שיתוף פעולה על רקע חילוקי דעות אישיים, אולם זאת רק במקום שבו מינוי סנגור אחר יוביל את הנאשם לשיתוף פעולה עם הנאשם ויהא בכך כדי לסייע להגנתו (7335/05 **הסנגוריה הציבורית מחוז נצרת נ. מדינת ישראל** (15/09/05)).

17. ההחלטה לשחרר סנגור, ללא ייצוג משפטי חלופי, הינה בבחינת "אפשרות אחרונה", רק לאחר שבית המשפט בירר עם הנאשם את הדברים, ונוכח לדעת כי מינוי חלופי לא יניב תועלת להגנתו, ולאחר שהובהרה לנאשם משמעות סירובו לייצוג (ע"פ 3179/13 **ווינר נ. מדינת ישראל** (15/06/15)).

עוד נפסק, כי על בית המשפט לעשות כל מאמץ לשכנע את הנאשם שטובתו היא כי איש מקצועי ינהל את הגנתו וכי הוא עלול להינזק, אם יעמוד בהחלטתו שלא לקבל ייצוג משפטי. (ראה ע"פ 7335/05 שאוזכר לעיל).

18. סיכום ההלכה, אם כך, מורה, כי אף בנסיבות בהן קיימת חובה למנות לנאשם סנגור, מוסמך בית המשפט להתיר חילופי ייצוג או הפסקת הייצוג על ידי עורך דין. הענות לבקשת נאשם לייצג את עצמו, תעשה רק במקרים בהם שוכנע בית המשפט כי המשך הייצוג על ידי עורך הדין או החלפתו על ידי סנגור חלופי, לא יועילו להגנת הנאשם, משום שהנאשם לא ישתף עימו פעולה, וכי הנאשם מודע למשמעות ויתורו על הייצוג ודבק בעמדתו.

19. מן הכלל אל הפרט.

המערער כאן עומד על דעתו, כי הוא מעוניין לנהל הגנתו, בדרך הנראית בעיניו נכונה וראויה, בשל חילוקי דעות מהותיים בינו לבין באת כוחו בעניין זה.

למערער הובהרה המשמעות של סירובו להיות מיוצג, הן בערכאה למטה והן בפנינו. הוצעו חלופות שיש בהן לגשר בין האינטרסים השונים ולצמצם את הסיכון כי המערער יתקשה לנהל הגנתו כראוי, אך המערער דחה אפשרויות אלה.

20. שוכנענו, כי כל עוד לא ישתף המערער פעולה עם באת כוחו או סנגור אחר שימונה לו, הדבר לא יועיל להגנתו, ואף עלול לגרום לה נזק.

21. האפשרות התיאורטית כי ינוהלו במקביל שני קווי הגנה, על ידי המערער ועורך דין חלופי שימונה כדי לסייע לו במידה ויהיה סבור שיש צורך בכך, עלולה שלא להיטיב עם הגנתו של המערער, ולכן לא ניתן לומר, כי עמדתו המתנגדת לאופציה כזו, הינה בלתי סבירה.

22. אנו מודעים להיקף האישומים ולמידת מורכבותו של ההליך, יחד עם זאת, יש ליתן גם את הדעת לכך שנותרו רק 4 עדי תביעה שטרם העידו. יוצא כי חלק הארי של פרשת התביעה כבר נשמע בפני בית המשפט קמא, בזמן שהמערער היה מיוצג וזכה לייצוג הולם ומקצועי.

23. אנו ערים גם לכך, שהמערער נתון במעצר ממושך וכי הפסקת הייצוג עלולה לגרום לעיכוב כלשהו בהמשך שמיעת ההליך, כמו גם לכך, שעקב קבלת הערעור, תחול חובה מוגברת על בית המשפט קמא לשמור על זכויותיו של המערער כנאשם, שאיננו מיוצג. יחד עם זאת, שקלנו את העובדה שהמערער מודע לכך שהפסקת הייצוג עלולה להאריך את משך סיום ההליך והביע הסכמתו לכך שמעצרו יוארך (בדיון בפני בית המשפט קמא). המערער גם הביע את עמדתו, כי אין לו כל רצון להביא להתמשכות ההליך והוא אף סבור כי בכוחו דווקא להביא לסיומו באופן יעיל ומהיר יותר.

24. בבקשתו של המערער גלום חוסר אמון באופן ניהול ההגנה על ידי באת כוחו, כך גם חשה באת כוחו, כפי שהדגישה היא בטיעוניה. בעניין זה נפנה לאמור בע"פ 3179/13 ווינר נ' מדינת ישראל,

(15/06/2015):

"האמון הוא אבן הראשה של הייצוג על ידי עורך דין, "יסוד היסודות" כפי שקרא לו חברי, השופט א' רובינשטיין (ע"פ 6648/10 הסנגוריה הציבורית נ' מדינת ישראל, בפיסקה ה' (19.9.2010)). האמון הוא מיסודות חובת הנאמנות שחב עורך הדין ללקוח, וככל שחיוני הוא לכל מערכת יחסים שבין עורך דין ללקוח, הרי שכפליים נכונים הדברים באשר לייצוג נאשם בפלילים (עיינו: לימור זר-גוטמן "השפעת זכויות הנאשם על חובותיו האתיות של הסנגור הפלילי" מחקרי משפט כ 45, 60-59 (2003)). מקום שאין לנאשם אמון בעורך הדין, אשר מייצג אותו - בין אם מדובר בעורך דין שהנאשם העמיד לעצמו, אך איבד את האמון בו ובין אם מדובר בסנגור שמינה לו בית המשפט - ספק הוא מה טעם יש בייצוג בתנאים שכאלה, שהרי אין בו כדי להבטיח את תכליות הייצוג".

25. בנסיבות אלה, אנו סבורים, כי יש ליתן משקל לרצונו של המערער לנהל את הגנתו בדרך הנראית לו ראויה ונכונה, ולא לכפות עליו ייצוג על ידי סנגור (ראה בהקשר זה ע"פ 8347/13 פלוני נ. מדינת ישראל (11.2.16)).

אין גם מקום לכפות על הסנגוריה הציבורית פתרון שיקשה על עורך דין מטעמה לנהל את ההגנה לפי שיקולים המקצועיים הנראים לו לנכון, בשל הצורך "להתפשר" עם רצונות המערער ולענות על דרישותיו, באופן שעורך הדין חש כי הוא איננו מקיים את תפקידו בדרך המיטבית ונאמנה לתפקידו.

26. החלטנו, לפיכך, לקבל את הערעור. חרף האמור, ואף שלמערער ניתנה שהות לבחון את עמדתו, הן בדיון בפני בית המשפט קמא והן במהלך הזמן שחלף מאז, אנו חוזרים ומפצירים בו לשקול שוב את עמדתו, תוך הבהרה כי גם אם בשלב זה יעדיף לייצג את עצמו, יוכל בהמשך לחזור ולבקש ייצוג.

המזכירות תמציא העתק פסק הדין לצדדים, בהקדם.

ניתן היום, ו' אדר א' תשע"ו, 15 פברואר 2016, בהעדר הצדדים.

ס' דבור, שופט

י' שיטריט, שופטת

א' הלמן, שופטת,
[אב"ד]